

Ang'ò ma ringre Yesu ma Ja-Nazaret nonyiso gadier e seche ma ne itimonegi masira?

Tim mar goyo ng'ato e musalaba owuon en ketho kendo nego ng'ato kuom keto ng'ato e musalaba. An gi gowi ne ji mang'eny ma osepuonjore e wi wachni e kinde mokalo, kendo ahinya ne ng'at ma ne watiyogo e kindeno, ma en Dokta Pierre Barbet, ma en laktar ma ja France ma osetimo nonro matut e wi weche machon kod gik ma osetimore kendo ma osendiko weche mang'eny e wi wachno.

En adier ni, tim mokwongo ma ne ong'ere mar goyo dhano e musalaba ne en mar Jo-Persia. Aleksanda kod jolweny mage ne okelo pinyo kendo e piny ma ne ni e nam mabor -- e piny Misri kod e piny Kartago. Nenore ni Jo-Rumi ne opuonjore timno kuom Jo-Kartago kendo (kaka chiegni gik moko duto ma Jo-Rumi ne timo) ne giyudo ng'eyo mapiyò ahinya mar timo kamano kendo bedo gi riekò maduong' ahinya. Jondiko moko ma Jo-Rumi (Livy, Cicer, kod Tacitus) nowuoyo kuom ng'ado ng'ato e wi yath, kendo gik mathoth ma ne otimre, ma ne oloki, kod ma ne olokore, ne oler e buge machon.

Kuom ranyisi, ng'et msalaba (kata stipes) ma ne ochung' tir ne nyalo bedo gi lwet msalaba (kata patibulum) ma ne oket fut ariyo kata adek piny e wi msalaba e yo ma ji mang'eny waparo ni en msalaba mar dho Latin. Kata kamano, yo ma ne itiyogo ahinya e kinde Ruoth marwa ne en msalaba mar Tau, ma ne nigi rang'iny mar T marwa. Nitie gik ma osetimre chon ma nyiso ni ne en e wi msalaba ma kamano ma ne ogoyego Yesu.

Ka onge gimoro amora ma nyiso ni weche machon kata ma yudore e Muma, jogo ma ne ogolo piche e kinde mag Jo-Adegie kod mag kinde mag Redoor osemiwa picha marwa mar Kristo ma oting'o yath mar ng'anjo duto. To ng'at ma ne ochung' tir, kata ng'at ma ne onego ng'atno, ne iketo nyaka chieng' e piny kama ne onegoe kendo ne imiyo ng'at ma ne omiye kumno ting'o patibulum ma ne pekne romo kilo 110, kowuok e od ang'ech nyaka kama ne onegee.

Thoth jogo ma ne ogolo piche kod thoth jogo ma ne oloso piche mag ng'ato ma ne ogoye e musalaba bende nyiso ni ng'ato otho kokalo kuom lwete. Oboke mag weche machon mag Jo-Rumi kod tije ma ne otim mar timo nonro osenyiso ni ne itiyò gi ng'injogo e kind choke matindo mag lwedo. (*radiyal kodalna*) kendo ok kokalo kuom lwete. Misuma ma itiyogo e lwedo biro ng'injo e kind lwedo ka olosi mondo oting' pek mar ringruok mar dhano. Paro marachno nyalo bedo ni nowuok kuom ng'eyo marach weche ma Yesu nowacho ne Toma niya, "Ri lwete." Joma ng'iyò weche mag ringruok, ma gin mag kindegi kod machon, kinde duto osebedo ka okawo lwet ng'ato kaka achiel kuom gik ma ng'ato nigo.

Titulus, kata ranyisi matin, ma ne nyiso ni ng'at ma ne otimne marachno ne otimo richo, ne iketo e wi ng'wech, kendo ne iting'o e nyim jogo ma ne dhi e wuoth ka owuok e od ang'ech, kae to bang'e ne iketo e wi yath mondo odhi nyaka e wi wich. Ranyisi ma ne nigi ng'injo ma ne oting'o e wi msalaba ne dhi miyo obed gi kido moro ma ne oting'o msalaba mar Latin.

To, en adier ni, ng'ol mar ringruok mar Kristo nochakore e Getsemane. Kuom gik mang'eny ma kelo masira mokwongoni, achiel kuom gik ma ng'ato nyalo ng'iyogo ahinya e weche mag ringruok en ng'injo ma pong' gi remo. En gima ber ni Luka Maler, ma en laktar, en kende ema owuoyo kuom wachno. Owacho ni, "Kendo ka ne en e lit, ne olamo kuom thuolo malach. Kendo ng'ich mare ne obedo kaka ng'ich mag remo, ka ng'ich piny."

Rieko moro amora (rieko) ma ng'ato nyalo paro osetiyogo gi jopuonjre mag ndalogi mondo oler weche ma kamago, ma nenore ni gin e bwo paro ma ok kare ni mano ok timre mana kamano. Ne nyalo geng'o tich maduong' ka jogo ma ne nigi kiawa ne otimo nonro kuom buge mag thieth. Kata obedo ni ok timre mayot ahinya, gik ma kelo ng'ol ma kelo remo, kata ng'ol ma nigi remo, ondiki maber. E bwo pek maduong' mar chuny ma Ruoth marwa noyudo, ng'injo matindo ma ni e gland mag ng'injo nyalo kethore, ma miyo remo riwre gi ng'injo. Okenge ma kamago nyalo bedo ni ne okelo olo ma nenore kendo nyalo bedo ni ne omiye luoro.

Bang' mako Yesu e kind otieno, bang'e ne otere e nyim bura maduong' kod Kaifo, ma ne en Jadolo Maduong'. En e ka ma ne omiye hinyruok mokwongo e ringruok. Jalweny moro nogoyo Yesu e wang'e nikech ne oling' ka Kaifo penje penjo. Bang'e, jorit mag ot mar ruoth ne oumo wang'e kendo ne giwuoyo kode gi ng'anjo mondo ong'e ni gin ng'a gini sama ng'ato ka ng'ato ne kalo, ne giwuotho e wiye, kendo ne gigoye e wang'e.

E odhiambo mapiyo, ka ogoye kendo otur, ka pi oserumo, kendo ka ool ahinya nikech ne ok onindo otieno, ne otero Yesu e od loch mar Antonia, ma ne en kar sirkal mar Jatend piny Juda, Pontio Pilato. En adier ni ing'eyo maber gima Pilato notimo e kinde ma ne otemo keto ting'no e lwet Herode Antipa, ma ne en Jatend piny Juda. Nenore ni Yesu ne ok oyudo tim marach moro amora e ringre Herode kendo ne odwoke ir Pilato. En kaka dwoko ne ywak mar oganda ma ne omiyo Pilato chik ni mondo ogol Barabas kendo ong'adne bura mar goye Yesu kendo goye e wi yath.

Nitie pogruok mang'eny e kind jotelo kuom goyo ng'ato gi ligangla ma ok ng'iyore kaka ranyisi mar goyo ng'ato e musalaba. Thoth jondiko mag Jo-Rumi ma ne ondiko e kindeno ok tudruok gi weche ariyogo. Jomathoth ma nigi lony e weche mag somo oyie ni e chakruok, Pilato ne ogolo chik ni mondo ogoye Yesu gi ligangla kaka kum mare chuth, kendo ni kum mar tho ma ne omiye kuom goye e wi yath ne obiro mana kaka dwoko mar ng'anjo ma ne oganda ma ne otimnegi ni Jatend-alwora ne ok ochung' motegno ne Kaiser kuom ng'atni ma ne wacho ni en Ruoth mar Jo-Yahudi.

Ne itimo ikruok mar goyo ng'atno ka ne ogolo lewni mag Jalno ma ne otwe kendo otweyo lwetene e wi mtoka ma ne ni e wi wiye. En gima kiawa ni Jo-Rumi ne dhi timo temo moro amora mar luwo chik mar Jo-Yahudi e wachni, to Jo-Yahudi ne nigi chik machon ma ne otamre ng'ado ng'ato ng'wech mokalo piero ang'wen.

Jalweny mar Jo-Rumi nowuok nyime ka en gi bendera (kata ng'injo) e lwete. Mae en ng'injo matin ma nigi ng'injo mang'eny mapek kendo ma nigi ng'injo ariyo matindo mag lead ma iketo machiegni gi giko mar ng'injo ka ng'injo. Ne ikelo ng'wech mapekno piny gi teko duto kendo kendo e goke, e ng'ute, kod e tiende Yesu. Mokwongo, thong'no ne ng'ado e del kende. Bang'e, kaka ng'wechno dhi nyime, giwuok matut e ng'ut ng'ato, kendo gikone gikelo remo ma wuok e ng'ut ng'ato kod ler mag ng'ut ng'ato, kae to gikone ng'ado remo ma wuok e ng'ut ng'ato ma ni e ng'ut ng'ato.

Balunde matindo mag lead okwongo kelo ng'injo madongo kendo matut ma ng'injogo ng'injogo bang'e. Gikone, ng'ut ng'ato ng'injo e ribon mabor kendo kama duto en ng'injo ma ok ng'ere ma ng'injo kendo ma remo wuok. Ka jatend-jolwenj ma ne ochung' ne ng'atno osefwenyo ni ng'atno chiegni tho, gikone, iweyo goye.

Bang'e, Yesu ma ne osebedo ka ng'ich ahinya, igoyo ng'ute kendo oyiene mondo odhi otur e wi kidi ma ne oting'o kidi, ka opong' gi rembe owuon. Jolweny mag Rumi ne neno ng'wech maduong' ahinya e Ja-Yahudi ma ne odak e pinyo ma ne wacho ni en ruoth. Gibolo lewni e wi goke kendo giketo yien e lwete kaka ng'wech mar loch. Gidhi nyime dwaro osimbo mondo gitim gik ma gitimo ma ok owinjore. Oboke ma nyalo ng'injo ma oumo gi kuthe mabor (ma ji mang'eny tiyogo e ng'injo mag yien) iloso mondo obed kaka osimbo kendo mano iketo e ng'ut wiye. Kendo nitie remo mang'eny ma wuok, nikech ng'ut ng'ato en achiel kuom kuonde ma nigi remo mang'eny e del.

Bang' ng'anjone kendo goye e wang'e, jolwenygo kawo ng'wechno e lwete kendo goye e wiye, ka giketo kuthego e wiye matut. Gikone, giol gi tukegi mag ng'anjo kendo lewnino ng'ado e korgi. Kaka osebedo ka omoko ng'injo mag remo kod serum ma ni e ng'injo, golo mare kelo lit mapek mana kaka golo ng'injo ma ok oketo ng'injo e wi ng'injo, kendo chiegni ni mana ka gima ne ogoye kendo, ng'injogo chako wuok remo kendo.

Mondo giluur tim Jo-Yahudi, Jo-Rumi nodwoko lewni mage. Patibulum mapek mar yath mar ng'anjo otweyo e goke, kendo ng'wech mar Kristo ma ne oyang' bura, jokuo ariyo, kod weche matut mag nek mar jolweny mag Rumi ma jatend jolwenj mia achiel ne otelo ne chako wuodhgi ma ng'ich e yo ma ng'ato nyalo ng'adoe bura. Kata obedo ni Otemo matek mondo owuoth mochung' motegno, pek mar ng'injo mapek mar yien, kaachiel gi ng'injo ma wuok kuom ng'injo mang'eny, en gima ng'eny ahinya. Otuodho kendo olwar. Oboke ma ng'ich ma ne oting'o ng'injono ng'injo e del ma ne otur kod e leche mag goke. Otemo chung' malo, to ng'injo mag dhano osepuodhgi ma ok ginyal ng'ado.

Jatend-jolwenjno, ma ne nigi gombo mar dhi nyime gi ng'ado yath, noyiero ng'at moro ma ne ochung' motegno ma ja Afrika ma Nyanduat, ma en Simon ma ja Kirene, mondo oting' yath. Yesu luwo bang'e, ka pod owuok remo kendo oting'o ng'ich ma ng'ich kendo ma ng'ich nikech ng'ich, nyaka chop kama wuoth ma borne romo yadi 650 kowuok e dala maduong' mar Antonia nyaka Golgota orumo gikone.

Ne omiye divai ma oriw gi mir, ma en yath ma ok tek ma dwoko rem piny. Odagi madho kong'ó. Simon ochiw chik mar keto patibulum e piny kendo Yesu idhi irwake mapiyo piyo toke ka goke ochung' ewi yien. Jalwenyno winjo ka ng'ato owinjo marach e nyim lwete. Oting'ó msuma mapek, ma nigí ng'injo, ma olosi gi chuma ma olosi e lwete kendo odonjo matut e yien. Mapiyo piyo, odhi e bath ng'at machielo kendo otimo kamano kendo ka en gi ritruok mondo kik ogol lwete matek ahinya, to mondo oyiene ng'ato otur kendo otur. Bang'e, ng'atno iting'ó ng'injono malo e kabedone e wi ng'injono kendo iketo ng'injono e kabedone.

Koro tielo ma korachwich iting'ó bang'e e wi tielo ma korachwich, kendo ka tiende ariyogo oting'ore, lith tiende piny, iting'ó ng'injo e arch mar tielo ka tielo, ma miyo ng'injo ng'injo e yo mowinjore. Jalno ma ne otho sani oseguro e musalaba. Kaka Owuok piny mos mos ka en gi pek mang'eny e wi ng'injo ma ni e lwete, lit ma kelo lit ng'injo e lith lwete kendo malo e lwete mondo owang' e obwongo -- ng'injo ma ni e lwete keto pek kuom nerves ma diere. Ka Odhire malo mondo kik oyud kum ma ng'ato nyalo ng'adoni, oketo ting' mare duto e wi msuma kokalo kuom tiende. Kendo nitie lit mawang' ma ng'ato yudo ka ng'ato ng'ado ng'ut ng'ato e kind choke mag tiende.

E kindeni, kaka lwedo ool, yamo madongo mag ng'ol ng'ado e wi leche, kendo giketogi e lit maduong', ma ok rum kendo ma ng'ich. Kaachiel gi ng'ol ma kamago, biro bedo maonge nyalo mar riembo En owuon malo. Ka ochung' gi lwete, ler mag kor ng'ato otho kendo ler ma ni e kind ng'ute ok nyal timo gimoro. Yamo nyalo donjo e obo, to ok nyal golo oko. Yesu kedo mondo oting're malo mondo oyud kata muya achiel matin. Gikone, muya mar carbon daioxide chokore e obo kod e remo kendo ng'olno weyo matin. Ka otiyo gi spasm, onyalo riembore malo mondo ogol muya kendo okel oksijen ma miyo ngima. Maonge kiawa ni en e kindego ma ne owachoe weche machuok abiriyo ma ne ondiki:

Mokwongo, "Wuoro, we negi kethogi nikech ok ging'eyo gima gitimo."

Mar ariyo, ne jakuo ma noloko chunye, "Kawuono ibiro bedo koda e Paradiso."

Mar adek, ka oneno piny Johana ma ne en nyathi matin ma ne oluor kendo ma ne opong' gi kuyo -- Jaote ma ohero -- nowacho ni, "Neno min-gi." Kae, ka oneno min-gi Maria, "Miyo, ne wuoyi."

Kok mar ang'wen en mar chakruok mar Zaburi mar 22, "Nyasacha, Nyasayena, ang'o momiyo iweya?"

Seche mag lit ma onge giko, ng'injo mag ng'injo, ng'injo ma ng'injo ng'injo, ng'injo ma ng'injo e kind ng'injo, lit ma wang'o kama tishu ng'injo e ng'ute ma ne otur. Owuotho malo kendo piny e wi yien ma ok ng'ich ka oling' kuom seche mang'eny mag lit ma onge giko, ng'wech mag ng'wech, ng'wech ma ng'ado ng'ut, ng'wech ma ng'ato ng'ado e kinde ka kinde

asp. Bang'e, lit machielo chakore: lit marach ahinya ma ng'ato nyalo ng'ado e kor ng'ato ka perikardium pong'o mos mos gi serum kendo ochako ng'ado chuny ng'ato.

Ng'ato paro kendo Zaburi mar 22, ndiko mar 14: "Abolo oko kaka pi, kendo choke duto osewuok oko; chunya chalo gi ng'injo; oseyudo ng'injo e kind ichna."

Koro koro chiegni tieko. Gik ma ng'ato nyalo ng'ado e tishu osechopo e rang'iny mapek ahinya; chuny ma oting'o ng'ato temo matek mondo opong' remo mapek, mapek kendo ma ok ng'ich e del; ng'injo ma oyudo masira timo kinda maduong' mar ng'injo e yamo matindo tindo. Tishu ma ng'ato osebedo ka ng'iyo gi pi e del, oro gik mathoth ma nyalo miyo ng'ato obed gi gombo mar timo gik moko e obwongo.

Yesu oting'o koko mare mar abich ni, "An gi riyo kaachiel."

Ng'ato paro ndiko machielo ma ne owuok e Zaburi mar 22 ma ne owacho ni: "Tekona otwo kaka ng'injo mar ng'injo, kendo dhoga omoko gi lakna, kendo ikelo e buru mar tho."

Sponj ma oting'o posca, divai ma ng'ich kendo ma ng'ich ma en gima jolweny mag Rumi madho ahinya, iting'o nyaka e dhoge. Nenore ni ok okaw kata gimoro kuom gik ma ng'we ng'ar. Nyalo bedo ni ringre Yesu koro ni e gik ma ok owinjore, kendo onyalo winjo ka ng'ich mar tho ng'ado e ringrene. Fwenyo ma kamano kelo weche mage mar auchiel ma wacho ni "Oserumo."

Tich mare mar chiwo ng'uono sani oserumo. Gikone Oyiero tho. Kuom ng'wech achiel mogik mar teko, oting'o kendo tiende ma owang' e wi msuma, oloso tiende, ogolo muya matut, kendo ogolo koko mare mar abiriyo kendo mogik, "Wuoro! E lweteni aketo chunya."

Gik mamoko ing'eyo. Mondo kik Sabato oket ler, Jo-Yahudi ne okwayo ni oor jogo ma ne oyang'gi kum kendo ogolgi e wi yath. Yo ma ne ji mang'eny tiyogo mar tieko ng'ado ng'ato e musalaba ne en kuom ketho ng'ato e musalaba, ma en ketho choke mag tiende. Mano ne geng'o ng'at ma ne otimne marachno mondo kik odhi nyime gi riembore malo; omiyo, ng'wechno ne ok nyal weyo kuom leche mag kor kendo ne ng'ato oyudo ng'ol mapiyo. Tiende jokuo ariyogo ne otur, to ka jolwenygo nobiro ir Yesu ne gineno ni mano ne ok owinjore.

Nenore ni mondo obed gi adier nyadiriyo mar tho, jalwenyno notiyo gi ligangla mare e kind ng'ut mar abich, kendo nodhi malo kokalo e ng'ut ng'ato kendo nodonjo e adundo. Ayanga mar 34 mar sula mar 19 mar Injili kaluwore gi Johana Maler wacho ni: "To mapiyo remo kod pi nowuok." Mano nyiso ni ne nitie ng'wech mar pi ma ne owuok e sanduk ma ne orumo chuny, ma miyo .

ng'eyo ma ng'ato yudo bang' tho ni Ruoth marwa ne ok otho kaka tho ma pile pile ma ne otho e wi yath kuom ng'ado muya, to ne otho nikech ng'ol mar chuny (chuny ma otur) nikech ng'ol kod ng'ol mar chuny nikech pi ma ne ni e perikardium.

Omiyo wasebedo gi ng'eyo marwa -- moriwo nyaka neno moting'o weche thieth -- mar ranyisi mar richo ma dhano osenyiso ne Dhano kod ne Nyasaye. Obedo gima lich ahinya neno, kendo mathoth molooyo kaka ne onyalo weyo wabedo gi paro ma ok kare kendo wabedo gi paro mang'eny. Wanyalo bedo gi mor maduong' ahinya ni wan gi luwo maduong' e ng'uono ma onge giko ma Nyasaye nyiso dhano. Ne owuok kuom – "Laktar Mochiwo Neno e wi ng'ado yath, Dr.

Daudi nonyiso wachno e yo ma kamano "Nyasacha, Nyasayena, ang'o momiyo iweya? Ang'o momiyo in mabor ahinya gi warruokna, mabor ahinya gi weche mag ywak mara? ... To an ng'at ma ng'ich kendo ok ng'ato, ma ji ng'adona bura kendo ji ng'adona bura.ORD; we mondo LORDrese. We mondo orese, nikech omor kode. ... Abolo oko kaka pi, kendo choke duto osewuok oko. Chunya oselokore obedo wax; osebedo ka ng'injo e iya. Tekona otwo kaka ng'injo, kendo dhoga omoko e wi dhoga; uketo e buru mar tho. Gwogi oserumora; ng'eny joma richo oserumora, gisegoyo lwete kod tienda. Anyalo kwano choke duto; ji ng'iyoga kendo ng'iyoga gi mor. Gipogo lewni maga e kindgi kendo gibolo ombulu kuom lewni maga. ... Giko duto mag piny biro paro kendo lokore ir L .ORD, kendo dho ut duto mag pinje biro rwakruok e nyime, nikech loch en mar Ruoth Nyasaye .ORDkendo otelo ne pinje mamoko. Jomanigi mwandu duto mag piny biro timo nyasi kendo lamo; jogo duto ma dhi piny e buru biro rwakruok e nyime — jogo ma ok nyal rito ngimagi. Nyithindgi biro tiyone; jodongo mabiro bang'e ibiro nyisogi wach Ruoth. Gibiro lando tim makare mare ne oganda ma pok onyuol — nikech en ema osetimo kamano." (Zaburi 22:1-8; 14-18; 27-31)